

مشاوران آموزش

مشاوران آموزش

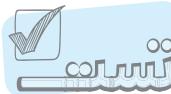
ناشر تخصصی علوم انسانی

ناشر تخصصی دروس عمومی

مشاوران آموزش

مجموعه کتاب‌های تستیک

عنوان	مجموعه کتاب‌های تستیک
تست تاریخ	۱۰
ناشر	مشاوران آموزش
چاپخانه	شریف
شمارگان و قطع	۲۰۰۰ نسخه - رحلی
نوبت چاپ	۱۴۰۰ - چاپ اول
قیمت	۷۹۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۱۸-۳۰۷-۱

خانواده طراحی و چاپ

طراح جلد منصور سماواتی

طراح لی اوت آذر سعیدی منش

نظارت بر چاپ عباس جعفری

گروه صفحه‌آرایی زهرا اسکندری
یاسمین بگلری

خانواده تأییف

مؤلف ریحانه لطفی

طراح آزمون‌ها لیلاناصری

ویراستاران الهام رضایی
شراره فلاحی

مدیر تولید زهرا شیخیان تبریزی

دفتر انتشارات

تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۲۱ فروردین، کوچه
۶۶۹۵۳۲۰۵ تلفن: ۰۱۸ پلاک .

دفتر فروش تلفن: ۶۶۹۷۵۷۲۷

این اثر مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفوان و هنرمندان مصوب
۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف
(ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سرشناسه : لطفی، ریحانه، ۱۳۶۹
عنوان و نام پدیدآور : تست تاریخ ۱۰ / ریحانه لطفی؛ ویراستاران
شراره فلاحی، الهام رضایی.

مشخصات نشر : تهران: مشاوران آموزش، ۱۴۰۰ .

مشخصات ظاهری : ۱۳۶ ص: ۲۲ × ۲۹ س: ۵

فرrosنست : مجموعه کتاب‌های تستیک

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۸-۳۰۷-۱

و ضعیعت فهرست‌نویسی : فیپای مختصر

شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۴۵۴۱۰

اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

پیشنهاد فنار

«کتابی برای پر کاری تستی»
چرا «تستیک» را آماده کردیم؟

پشت سر این مجموعه کتاب، یک ایده آموزشی وجود دارد:
برخی از دانشآموزان، مطالب درسی را در مدرسه یاد می‌گیرند و از تست به عنوان یک ابزار یادگیری استفاده می‌کنند و ابتدا تست کار می‌کنند.
این دانشآموزان، این ترتیب را در یادگیری دارند: یادگیری در مدرسه + پر کاری تستی + رفع اشکال به کمک پاسخ‌های تشریحی + مراجعة به درسنامه برای مرور طبیعی است که این دانشآموزان بهتر و بهتر مطالب را یاد خواهند گرفت و به نظر می‌رسد که نتایج درخشان‌تری در آزمون‌های چهارگزینه‌ای نیز بگیرند.

به تست پاسخ بده، تیک بزن، برو جلو.

تستیک یعنی چه؟

«تستیک = تست + تیک»

یادگیری از طریق تست، جسارت نیز می‌خواهد. این یادمان باشد. جسارت می‌خواهد چون ممکن است از حجم تست‌هایی که پاسخ آن را نمی‌دانیم یا پاسخ تست را اشتباه زده باشیم، بترسیم و در این صورت باز برویم و فقط درسنامه بخوانیم، اما نترسید.

یادتان باشد که تکرار دوباره درسنامه به شما کمکی نمی‌کند و تنها باعث می‌شود که آرام شوید.

اما بهترین کار این است که آرام نباشید. آرامش را نباید با کارهای غلط که نتیجه ندارد به دست آورید. آرامش باید در اثر کارهای درستی باشد که منجر به نتیجه خوب می‌شود.

تست‌زدن، ایرادهای ما را رو می‌کند. نترسید؛ بگذارید ایرادهایتان رو شود تا بتوانید ایرادهای تان را حل کنید و با حل هر ایراد، یک قدم برای نتیجه بهتر بردارید.
برویم و حمله کنیم برای به دست آوردن نتیجه‌ای بهتر!

انشارات مشاوران آموزش

وحید تمنا

مقدمه

دکانی در بازار

صاحب دکان: شاهنشاه در نبرد اعراب بشکست.

مهمان: بشکست؛ ولی بر جایش ایستاده.

مردی از دور می‌رسد.

مرد: وازاربز^۱ می‌آید.

صاحب دکان: مالیات را خرداد به خرداد پیشکش کردم.

مرد: از برای جنگ مالیات می‌ستاند.

صاحب دکان: پیش‌تر باید با من به سیز بنشینند.

شمیشیری از پستو بیرون می‌آورد و از دکان خارج می‌شود.

آگاهی و دانش تنها از برای کسب مقامات بالا نیست که گاه زیردست آگاهتر است از بالادست. دانش از برای گسستن بند جهالت و ظلم است. آگاهی برای سربرآوردن از پستو و شمشیر کشیدن بر دیو جهل است. این کتاب را در اول قدم برای همراهی و یاری شما جهت گذر از این پایه نوشتم؛ ولی به یاد داشته باشید، دانستن این کتاب و دیگر کتاب‌های درسی شما می‌تواند چهره نادانی را از شما دور بدارد. نقدی دارید بر کتاب درسی، بیشتر بخوانید و آگاهانه نقد کنید. تأییدی دارید، بیشتر بخوانید و با آگاهی سر به تسليم فرود آورید. دانش تنها نوری است که بر آن خاموشی نیست. زندان نالمیدی با دانش به بهشت آگاهی بدل شود و آتش جهل نمروд بر ابراهیم گلستان شود؛ به آگاهی.

و اما بعد

این کتاب شامل درسنامه، تست، خلاصه درس و آزمون است. درسنامه‌ها را دقیق بخوانید. تست‌ها را دقیق پاسخ گویید؛ اما پاسخ را برای تلاش بیشتر شما جهت آگاهی تشریحی ننگاشتم. تستی را ندانستید دوباره و دوباره جهت درسنامه را بخوانید. خلاصه درس‌ها را تنها برای مرور و نه برای مطالعه درس بخوانید و در نهایت از آزمون‌ها جهت محک خود برای امتحانات استفاده کنید.

اولین لذت در تأليف برای من نوشتن درسنامه و تست است و در قدم بعد لذتی بالاتر از نوشتن سپاس‌نامه نیست. همیشه و همیشه در اولین قدم از ویراستارها تشکر می‌کنم. آن‌هایی که خردمندانهای مرا به متن‌هایی تمیز و زیبا بدل کردند. پس تشکر می‌کنم از الهام رضایی و شراره فلاحتی. یک کتاب هرچه از آن متنه فاخر باشد، تا هنر دست و ذهن زیبای صفحه‌آرا نباشد، جلوه نمی‌یابد؛ بسیار سپاسگزارم از زهرا اسکندری و یاسمین بگلری جهت آراستن این کتاب به هنر خود. کار با مؤلف بی‌نظم و سربه‌هوابی چون من سخت و طاقت‌فرساست، سپاس بانوی فعال و بر تلاش؛ سهای سلیمان‌زاده برای بر عهده گرفتن امور اجرایی کتاب.

و اما آخر ...

خود را همیشه و همیشه مدیون مردی می‌دانم که به من جرأت نگارش داد و اندیشیدن برای بهتر نوشتن؛ حناب وحید تمنا که او را الگویی تاریخی می‌دانم و اسطوره‌ایمید و امیدواری.

ریحانه لطفی

فهرست

۶	درس اول: تاریخ و تاریخ‌نگاری
۱۲	درس دوم: تاریخ، زمان و مکان
۱۶	درس سوم: باستان‌شناسی؛ در جست‌وجوی میراث فرهنگی
۲۰	درس چهارم: پیدایش تمدن: بین‌النهرین و مصر
۲۹	خلاصه دروس ۱-۴
۳۳	درس پنجم: هند و چین
۴۰	درس ششم: یونان و روم
۴۹	درس هفتم: مطالعه و کاوش در گذشته‌های دور
۵۵	درس هشتم: سپیده‌دم تمدن ایرانی
۶۰	خلاصه دروس ۵-۸
۶۴	آزمون‌های نیمسال اول
۶۶	درس نهم: از ورود آریایی‌ها تا پایان هخامنشیان
۷۲	درس دهم: اشکانیان و ساسانیان
۷۹	درس یازدهم: آیین کشوداری
۸۸	درس دوازدهم: جامعه و خانواده
۹۳	خلاصه دروس ۹-۱۲
۹۹	درس سیزدهم: اقتصاد و معیشت
۱۰۶	درس چهاردهم: دین و اعتقادات
۱۱۱	درس پانزدهم: زبان، علم و آموزش
۱۱۷	درس شانزدهم: هنر و معماری
۱۲۳	خلاصه دروس ۱۳-۱۶
۱۲۷	آزمون‌های نیمسال دوم
۱۳۳	پاسخنامه‌تشریی

آیین کشورداری

تا اینجا تاریخ سیاسی سلسله‌های آریابی ایران رو خوندید، حالا می‌رسیم به عناصر غیرسیاسی هر سلسله، از این درس تا ته درس ۱۶، همین روال ادامه دارد. تو این دوره، آیین کشورداری رو بررسی می‌کنیم. حالا آیین کشورداری چیه؟ از اسمش معلومه، شیوه اداره کشور. حالا مگه شیوه اداره کشور توی دوره‌های مختلف تقاضت داشته؟ خب معلومه فرق داشته، از شکل‌گیری یه تمدن تا رشد و پیشرفت همون تمدن آیین کشورداری تغییر می‌کنه، رشد می‌کنه، گسترش پیدا می‌کنه و هزار تا اتفاق دیگه براش می‌افته. حالا شیوه کشورداری فقط مختص نظام سیاسی و اداریه؟ نه دیگه نشد، پس قضات چی؟ اون توی حوزه کشورداری نیست؟ یا سپاه؟ توی این درس همه اینها رو می‌خوینیم.

نظام سیاسی و اداری

خب، قبل از شروع مطالب دو تا قانون کلی درباره تاریخ باستان: ۱) چه آیین کشورداری و چه هر بخش دیگری از عناصر فرهنگی که وجود دارد، در دوران ماد ساده‌ترین شیوه را داشته است و در دوران ساسانیان پیچیده‌ترین. ۲) از دوران ماد، اسناد و شواهد مکتوب کمی وجود دارد، اما از دوران ساسانی، منابع بیشتری در دست داریم، پس با این دو تا قانون کلی می‌رویم که مطالب را آغاز کنیم.

۱) ماد

در درس هفتم خواندیم که از دوران باستان به خصوص ماد و اشکانی اطلاعات چندانی در دست نیست. خب، به همین دلیل از نخوی کشورداری و تشکیلات اداری این دوران اطلاعات کمی وجود دارد. با وجود این، به نظر می‌رسد این سلسله نیز مانند شاهان پیشین و معاصر خود حکومت را اداره می‌کردند.

احتمالاً (به قید توجه کنید) دربار و تشکیلات اداری محدود و کوچیک بوده و از خود شاه و چند تا صاحب منصب، فرمانده نظامی و حاکم محلی تشکیل می‌شده.

۲) ریز بین

۲) هخامنشیان

از این دوران منابع بیشتری نسبت به دوران ماد داریم. سنگ‌نوشته‌ها و لوح‌های گلی هخامنشی که در درس هفتم به آنها اشاره شد از جمله این منابع هستند. به این منابع نوشته‌های مورخان یونانی را نیز اضافه کنید.

رأس تشکیلات سیاسی و اداری: پادشاه

اختیارات پادشاه: داشتن اختیارات فراوان در اداره امور کشور جایگاه معنوی شاه: در دوره هخامنشیان، به خصوص در زمان داریوش یکم، شاهان مدعی بودند که به خواست اهوره‌مزدا به مقام شاهی رسیدند و از او در اداره کشور یاری می‌گیرند.

۳) ریز بین

این مدل نگاه به مقام شاهی، یه جورهای جنبه دینی داره و مردم رو به فرمانبری تشویق و ترغیب می‌کنه.

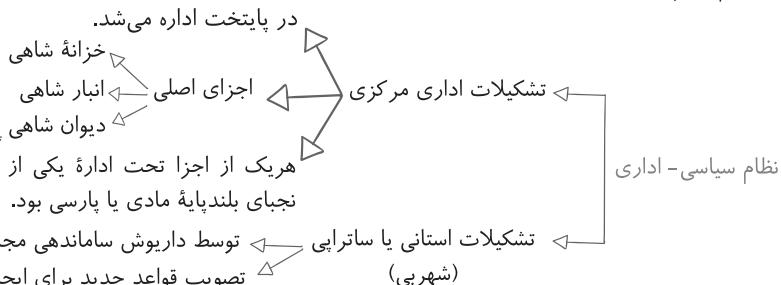
جایگاه مشورت در دوره هخامنشیان: شاه با گروه مشورتی شامل بلندپایگان سیاسی، نظامی، اداری و احتمالاً مذهبی و حقوقی درباره مسائل مهم حکومتی، به‌ویژه جنگ و صلح مشورت می‌کرد.

۴) ارتباط وسعت قلمرو و اداره حکومت

قلمروی هخامنشی همان‌طور که در درس ۹ گفتیم، وسیع بود. برای اداره حکومتی با این قلمروی گسترده، نیاز به تشکیلات حکومتی کارآمدی بود. کورش: او از تشکیلات و تجربه‌های اداری حکومت‌های قبلی استفاده کرد. با استفاده از این تجربیات، روش جدیدی از فرمانروایی خردمندانه را مبتنی بر احترام به دین و فرهنگ مردم سرزمین‌های فتح شده و مشارکت آنان در حکومت، ارائه داد.

سیاست کورش در اداره کشور: مشارکت دادن اقوام و ملت‌ها در اداره حکومت هخامنشی که باعث جذب وفاداری و پشتیبانی مردم می‌شد. داریوش: قلمرو به نهایت گستردگی خود رسیده بود و برای سامان‌دادن به اداره امور، نیاز به نظام اداری منظم و کارآمدی بود. این نظام را همان‌طور که در درس نهم خواندید، داریوش بنا کرد. به همین دلیل، او را بنیان‌گذار و طراح اصلی نظام سیاسی - اداری حکومت هخامنشیان می‌دانند. نظامی که او ایجاد کرد، باعث وحدت در قلمروی هخامنشیان و ایجاد حکومت مرکزی و قدرتمند شد.

سیستم نظام اداری تشکیل‌داده او را در نمودار زیر بخواهید:

در پایتخت اداره می‌شد.
 خزانه شاهی
 تشکیلات اداری مرکزی
 اجزای اصلی انجار شاهی
 دیوان شاهی
 هزارک از اجزا تحت اداره یکی از
 دیبران و منشیانی کار می‌کرند که به زبان‌ها و خط‌های نوشت‌های دولتی را بر عهده داشت.
 رجای بلندپایه مادی یا پارسی بود.
 تشکیلات استانی یا ساترایی
 توسط داریوش ساماندهی مجدد شد.
 تصویب قواعد جدید برای ایجاد نظارت و تسلط بیشتر حکومت مرکزی بر آنها

(شهری)

بازرسی و نظارت

برای بازرسی و نظارت دقیق، مأمورین دولتی انتخاب می‌شدند که یا در پایتخت بودند یا در شهری‌ها. این‌ها از میان خویشاوندان نزدیک شاه یا درباریان مورد اعتماد و وفادار انتخاب می‌شدند. این بازرسان و مأمورین تحت فرمان شاه را چشم و گوش شاه می‌نامیدند. وظایف: به طور منظم به بخش‌های مختلف قلمرو سر می‌کشیدند تا اطمینان پیدا کنند که صاحب‌منصبان وظایف خود را به درستی انجام می‌دهند و اوضاع بسامان هست یا نه.

سلوکیان

در این زمان، مناصب مهم سیاسی، اداری و نظامی تحت اختیار یونانیان بود. در درس قبل درباره سیاست سلوکیان برای کوچاندن یونانیان به ایران صحبت شد. سلوکیان این مهاجران را در شهرهای جدید که بیشتر به شهرک‌ها و پادگان‌های نظامی شباht داشت، اسکان می‌دادند. اقتباس از هخامنشیان: سلوکیان در اداره کشور از تشکیلات دیوانی (اداری و مالی) هخامنشیان استفاده می‌کردند. تقسیمات کشوری مانند دوران هخامنشی، براساس ساتراپ‌ها بود. حتی برای دریافت مالیات نیز از شیوه راجح دوران هخامنشیان استفاده می‌کردند.

شاید برآتون جالب باشه، سلوکیان حتی سیاست آزادی و مدارای دینی هخامنشیان رو ادامه می‌دادن.

ریز بین

اشکانیان

به قدرت رسیدن اشکانیان، وابسته به جنگاوران صحراء‌گرد شرق بود. در این نظام، پادشاه اشکانی در رأس نظام سیاسی و نظامی قرار داشت. در این نظام خاندان‌های بزرگ در قدرت و حکومت حضور داشتند. ← اعضا: شاهزادگان، بزرگان درباری و نمایندگان هفت خاندان بزرگ خاندان‌های بزرگ: ۱ کارن یا قارن در نهادوند ۲ مجالس در دوران اشکانی ← اعضا: پیشوایان دینی یا مغان سورن در سیستان / ۳ مهران در ری نقش‌های مجالس در اداره کشور: ۱ تعیین جانشین / ۲ تصمیم‌گیری برای جنگ و صلح

ملوک طوایفی

در درس قبل درباره حکومت ملوک طوایفی صحبت کردیم. گفتم به نظام حکومتی گفته می‌شود که به معنای مجموعه‌ای از حکومت‌های نیمه مستقل است که به حکومت مرکزی مالیات و نیروی نظامی می‌دادند. حالا می‌رسیم به میزان قدرتی که هریک از این حکومت‌های نیمه مستقل داشتند. این حاکمان به صورت موروثی انتخاب می‌شدند، دارای سپاه بودند و حتی به نام خود سکه ضرب می‌کردند.

اظهار اطاعت به حکومت مرکزی: ۱ پرداخت باج و خراج / ۲ در اختیار قرار دادن سپاه در هنگام جنگ

ساسانیان

مثل تمام ادوار تاریخ ایران باستان، در رأس قدرت، پادشاه قرار داشت. نقطه مشترک این سلسله با سلسله هخامنشیان، ادعای سلطنتشان به خواست و تأیید اهورمزدا است.

شرکای قدرت: در این زمان افراد و گروههای دیگری از قبیل اعضای خاندان شاهی، سران خاندان‌های قدیمی، وزیران، رؤسای ادارات و رؤسای روستاهای قدرت بالا را در اختیار داشتند.

اقدامات پادشاه برای ایجاد تمرکز و افزایش دامنه نظارت بر مناطق:

۱ تشکیل سپاه دائمی / ۲ نظم‌بخشی به تشکیلات اداری نتیجه اقدامات پادشاه: از تعداد حکومت‌های موروثی به طور محسوسی کاسته شد و مناطق مختلف کشور به ویژه نواحی جنوبی، مرکزی و غربی، تحت نظارت و سلطه حکومت ساسانی قرار گرفت.

تشکیلات دیوانی

این تشکیلات، دارای ادارات و دیوان‌های مختلف بود که در رأس آن، وزیر بزرگ که بزرگ‌فرمادر نام داشت، قرار می‌گرفت. وزیر یا بزرگ‌فرمادر: تحت نظارت شاه بود و در زمان سفر یا جنگ شاه، به عنوان جانشین او کشور را اداره می‌کرد. گاهی نیز فرماندهی سپاه را بر عهده داشت.

- نقش ممتاز و مهمی در تشکیلات اداری داشتند.
- در مرکز آموزشی به نام دبیرستان آموزش می‌دیدند.
- کار اصلی آن‌ها نگارش فرمان‌ها، نامه‌ها، اسناد و ثبت و ضبط آن‌ها بود.
- از وظایف جانبی آن‌ها می‌توان به نگارش خدای نامک‌ها اشاره کرد.
- در بخش‌های مختلف تشکیلات اداری، مالیاتی، قضایی و نظامی کار می‌کردند.
- برخی از آنان با چند زبان و خط آشنا بودند.
- به رئیس آنان، ایران دبیرید یا دبیران مهست می‌گفتند.

دبیران مهست یا ایران دبیرید، از صاحب‌منصبان عالی رتبه تشکیلات اداری ساسانی بودن.

ریز بین

تشrifat دربار: تشریفات زیادی داشت و افراد و گروههای مختلفی به عنوان ندیمان، پزشکان، موسیقی‌دانان و... در آنجا خدمت می‌کردند. قلمروی ساسانی: آن را ایرانشهر می‌نامیدند و شامل چندین کوره یا استان بود که وظیفه حکومت بر آن را اعضای خاندان شاهی، افرادی از خاندان‌های بزرگ و یا فرماندهان نظامی بر عهده داشتند.

قضايا و دادرسی

باورهای باستانی: مهر یا میترا، ایزد پیمان و قانون و پشتیبان نظم اجتماعی بود. اصول مهم اندیشه ایرانی: یکی از این اصول، پایبندی به عهد و پیمان بود و به عدالت و راستی اهمیت بسیار می‌دادند. یکی از آرمان‌های آنان حاکم شدن فردی عادل بر مسند حکومت بود. مبنای قوانین: بیشتر از عرف و عادات و اعتقادات قومی ایرانیان به ویژه اوستا، نشت می‌گرفت.

فقط توی اوستا از قوانین حرف زده نشد، توی برخی از کتاب‌های دینی دیگه هم مطالبی درباره انواع جرم و مجازات وجود داشت.

● ریز بین

◀ غیررسمی —▶ بر عهده ریش‌سفیدان و بزرگان خانواده و قبایل بود.
 ◀ رسمی —▶ بر عهده روحانیون زرتشتی و قضات منصوب شده توسط شاه یا حاکمان محلی بود.

قاضیان در شیوه رسمی قضایت، وظایف مشخصی داشتند:

قضات شاهی	روحانیون
جرائم سیاسی و نظامی	اختلافات حقوقی و مدنی

توی این زمان، به سری قوانین، بدون ملاحظه به جایگاه مجرم اجرا می‌شد؛ مثل نظم عمومی، نافرمانی و خیانت به شاه و کشور.
 توی اجرای این قوانین مردم عادی و شاهزاده فرقی نداشتند.

● ریز بین

بالاترین مرجع قضایی: شاه بالاترین مرجع قضایی و قاضی‌القضات بود. در محاکمات هم اغلب او حکم نهایی را صادر می‌کرد. برخی از پادشاهان در روزهای معینی از سال، شخصاً به شکایت و دادخواهی مردم عادی رسیدگی می‌کردند. مدارک به جامانده از سنگ‌نوشته‌ها: از سنگ‌نوشته داریوش یکم، نکته‌ها و مطالبی درباره انصاف، عدالت و راستی و اجتناب از دروغ و بیداد دیده می‌شود. مدارک به جامانده در آثار نویسندهان یونانی: در این منابع اشاره شده است که در دوره هخامنشی، قوانینی وجود داشته که قدرت و اختیارات پادشاه را محدود می‌کرده است.

مثالی از منابع یونانی: هرودت به قانونی اشاره می‌کند که شاه نباید کسی را به سبب یک بار ارتکاب جرم، به مرگ محکوم کند. مشورت گرفتن شاهان: برخی شاهان هخامنشی، مانند کمبوجیه و خشایارشا، درباره قانونی‌بودن اقداماتشان با قضات شاهی مشورت می‌کردند. شیوه تسامح‌جویانه هخامنشیان در قوانین: قوانین این سلسه بر پایه ترکیبی از قوانین دادرسی اقوام ایرانی و غیرایرانی تابع امپراتوری هخامنشیان بود. نمونه‌ای از این تسامح‌جویی را می‌توان در پیدا شدن لوح سنگی حمورابی در شوش دید. پادشاهان هخامنشی ملل تابع خود را در تبعیت از قوانین و آداب و رسوم، آزاد می‌گذاشتند.

دوره ساسانیان

درباره این دوره اطلاعات بیشتری وجود دارد. یکی از کتاب‌هایی که در این دوره در زمینه قضایت مورد استفاده بود، مادیان هزاردادستان است. این کتاب به زبان پهلوی نوشته شده است. این کتاب منبع ارزشمندی برای آشنایی با نظام حقوقی و دادرسی ساسانیان است. از ویژگی‌های قضایی این دوران می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ❶ گسترش تشکیلات قضایی
- ❷ افزایش نقش روحانیان زرتشتی و عهدهدار شدن قضایت در امور دینی و احکام عرفی

سپاه و جنگ‌افزارها

نکته‌ای که باید قبل از ورود به بحث سپاه و جنگ‌افزار به آن اشاره کرد این است که شکل‌گیری و گسترش حکومت‌های بزرگ به مدت چندین قرن دوام نمی‌آورد اگر ارتشی منظم، مجهر و آموخته دیده وجود نداشت.

مادی‌ها

گفتیم که دهیوک، قبایل را متحد کرد. از جمله مواردی که این اتحاد ایجاد کرد، تشکیل سپاه بود. از دیگر اقدامات دهیوک برای مقابله با آشوریان، تبدیل کردن هگمتانه به دزی نظامی بود. باز هم گفتیم که هووخشتر، سومین پادشاه ماد، سپاه منظم را ایجاد کرد. او این سپاه را به دسته‌های کمان‌داران، نیزه‌داران و سواران تقسیم کرد و در کنار آنان دسته‌های پشتیبانی، تدارکات و یگان‌های بارکش قرار داد. سلاح‌های جنگی: خنجر، سرنیزه، شمشیر، تیر و کمان و زوبین

هخامنشیان

سپاه در این دوران را می‌توان به قبل و بعد از داریوش تقسیم کرد:

اقدامات داریوش یکم	پیش از داریوش یکم
سپاه منظمی شکل داد که از جمله آن «سپاه جاویدان» متشکل از ۱۰ هزار نفر بود. تشکیل نیروی دریایی	متکی بر واحدهای پیاده نظام بود که از اقوام و ملل تابعه تشکیل شده بود.

حالا چرا اسم این سپاه جاویدان بود؟ خب یکی از ویژگی‌های اصلی سپاه جاویدان، جاویدان‌بودنشون بود. نه اینکه نمی‌مردن‌ها؛ یعنی اگه هر کدوم از اعضای این سپاه کشته یا بازنیسته می‌شدند، کسی جاش رو می‌گرفت و تعداد اون‌ها از ده‌هزار نفر کم نمی‌شد. این سپاه عموماً از جوانان پارسی تشکیل می‌شد که آموزش‌های ویژه می‌دیدند.

ریز بین

سواره‌نظام: جایگاه مهمی داشت و سلاح اصلی آن‌ها نیز نیزه بود.

پیاده‌نظام: بعد از سواره‌نظام قرار داشت و نفرات زیادی را شامل می‌شد.

ویژگی ارتش هخامنشی: به جز پارسیان، دیگر اقوام ایرانی و غیر ایرانی هم حضور داشتند و با لباس و جنگ‌افزار مخصوص خود از هم متمایز می‌شدند.

نیروی دریایی

گفتیم که داریوش یکم، نیروی دریایی را هم تأسیس کرد. براساس نظر این پادشاه، چندین پایگاه دریایی در خلیج فارس، دریای سرخ و دریای مدیترانه به وجود آمد.

افرادی که در این نیرو خدمت می‌کردند: دریانوردان فنیقی، سوری، مصری، قبرسی و مردمان آسیای صغیر

فرماندهی این نیرو: پارسیان و مادی‌ها

ashkanian

قدیماگفتیم

توی درس دهم گفتیم که اشکانی‌ها، جنگاور بودن. یادتون نره که این سلسله با قدرت ارتش خودش به حکومت رسید.

سواره‌نظام: دارای اهمیت فراوان بود و پیاده‌نظام نقش چندانی نداشت. به طور کلی اساس تشکیلات نظامی این سلسله بر روی سواره‌نظام چاکی که تیرانداز هم بودند، استوار بود. این ویژگی‌ها باعث می‌شد، لشکر دشمن از هم بپاشد.

جنگ‌افزار: تیر و کمان و نیزه

دلیل توانمندی سواره‌نظام: داشتن پیشینهٔ صحراگردی بود که به آنان توانایی جنگیدن و تحمل سختی‌ها را می‌داد.

سواره‌نظام سنتگین‌اسلحه: این سواره‌نظام به تدریج تشکیل شد و دارای زره و کلاه‌خود بود.

ترفندهای جنگی: یکی از ترفندهای اشکانیان، استفاده از صدای طبل برای انداختن وحشت به دل دشمن بود. این اقدام باعث ازبین‌رفتن نظم آن‌ها نیز می‌شد.

قدیماگفتیم

باز توی درس دهم گفتیم که سورنا با ترفند نظامی کراسوس رو شکست داد، اون ترفند همین صدای طبل بود.

sasanian

در این دوره، سپاه دائمی و مجهری ایجاد شد که اصلی‌ترین بخش آن سواره‌نظام سنتگین‌اسلحه‌اش بود.

سواره‌نظام سنتگین‌اسلحه: این سواره‌نظام زره‌پوش بودند و به اسواران شهرت داشتند. سرتاپی این اسواران با زره‌های فلزی بوشیده شده بود، حتی اسب‌ها هم زره داشتند.

سواره‌نظام سبک‌اسلحه: مجهر به تیر و کمان بود. اعضای این دسته از میان جوانان طبقه اشراف و نجبا بودند.

پیاده‌نظام: شامل روتاسیان بود که اسلحه و تجهیزات مناسب نداشتند و از لحاظ نظامی هم فاقد اهمیت بودند.

حالا فکر می‌کنیں اوین‌بار تو چه دوره‌ای از فیل توی سپاه استفاده شد؟ توی دوره ساسانیان.

ریز بین

نیروی دریایی

از ابتدای تأسیس این سلسله ایجاد شد و اردشیر بابکان و جانشینانش برای تحکیم قدرت و برقراری امنیت در نواحی خلیج فارس و دریای عمان و سواحل جنوبی از آن استفاده می‌کردند.

خسرو انسویروان: یمن را از اشغال حبشیان که از سوی امپراتوری روم شرقی حمایت می‌شدند، نجات داد و باب‌المندب و خلیج عدن را به تسلط خود درآورد.

ارتشیان در مدارسی به نام ارتشتارستان آموزش می‌دیدند. برخی از شواهد نشان می‌دهد که در این مدرسه از کتابچه‌هایی با موضوعات تخصصی درباره آموزش‌های نظامی از قبیل تشکیلات قشون، فنون جنگ، تیراندازی با کمان، تغذیه سپاه و مراقبت از اسبان وجود داشته که مریبان از آن‌ها برای آموزش سربازان استفاده می‌کردند.

پرسش‌های نمونه

- ۱.** منابع دست اولی را که از آن‌ها برای تدوین و تألیف این درس استفاده شده است، از متن درس استخراج و فهرست کنید.
 ۱. سنگنگاره داریوش یکم و درباریان / ۲. مهر دوره هخامنشی / ۳. کتبیه نقش رستم / ۴. شاهنامه فردوسی / ۵. کتاب مادیان هزاردادستان / ۶. لوح‌های گلی پیدا شده در باروی تخت جمشید / ۷. تاریخ هرودت / ۸. سنگنوشتۀ بیستون / ۹. سنگنگاره‌های تخت جمشید / ۱۰. نگاره‌های کاخ آپادانی شوش / ۱۱. سنگنگاره نیشاپور
- ۲.** نقش داریوش بزرگ را در طراحی و ساماندهی نظام اداری - سیاستی هخامنشیان، ارزیابی و تحلیل کنید.

نظام سیاستی - اداری تشکیل داد که شامل دو بخش بود: ۱. تشکیلات اداری مرکزی / ۲. تشکیلات استانی یا ساترالی.

تشکیلات اداری مرکزی در درون دربار هخامنشی و در پایتخت ساماندهی شده بود و اجزای اصلی آن را خزانه شاهی، انبار شاهی و دیوان شاهی تشکیل می‌دادند. هریک از این اجزا، به وسیله یکی از نجایی‌بلندپایه مادی یا پارسی اداره می‌شد. دیوان شاهی وظیفه مهم نگارش، تنظیم، ثبت و نگهداری نامه‌ها، اسناد و نوشته‌های دولتی را بر عهده داشت. در این دیوان، تعداد زیادی از دبیران و منشیان کار می‌کردند که به زبان‌ها و خط‌های رایج در سرزمین‌های هخامنشیان آشنا بودند.

داریوش یکم، تشکیلات استانی یا شهری و شیوه اداره آن‌ها را نیز از نو سامان داد و قواعد تازه‌ای را برای نظارت و تسلط بیشتر حکومت مرکزی بر شهرهای به وجود آورد.
- ۳.** تفاوت شیوه‌های حکومت هخامنشیان و اشکانیان را به لحاظ تمرکز یا عدم تمرکز قدرت به طور مستدل توضیح دهید.

در دوره اشکانیان از شیوه ملوک طوایفی استفاده می‌شد؛ ولی در دوره هخامنشیان به تسلط بر حکومت مرکزی توجه ویژه می‌شد. این توجه تا به حدی بود که شاه برای نظارت بر شیوه اداره ساترال‌ها مأمورانی را به این مناطق می‌فرستاد.
- ۴.** مجلس‌های دوران اشکانیان چه نقشی در اداره امور کشور داشتند و اعضای آن‌ها چه گروه‌هایی بودند؟

در دوران اشکانی دو مجلس وجود داشت. در یکی از این مجالس، شاهزادگان، بزرگان درباری و نمایندگان هفت خاندان بزرگ و در دیگری پیشوایان دینی یا معان حضور می‌باشند. اعضای این دو مجلس، پادشاه اشکانی را در اداره کشور کمک می‌کردند و در تعیین جانشین پادشاه و تصمیم‌گیری برای جنگ و صلح نقش داشتند.
- ۵.** علل و نتایج گسترش تشکیلات اداری (نظام دیوان‌سالاری) را در زمان ساسانیان توضیح دهید.

علل: پادشاهان ساسانی به منظور ایجاد تمرکز و افزایش دامنه نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور، از یک سو سپاهی دائمی و نیرومند تشکیل دادند و از سوی دیگر تشکیلات اداری (دیوان‌سالاری) را انسجام و نظم بخشیدند و آن را تقویت کردند.

نتایج: از تعداد حکومت‌های موروثی محلی به طور محسوسی کاسته شد و مناطق مختلف کشور به ویژه نواحی جنوبی، مرکزی و غربی آن، تحت نظارت و سلطه مستقیم حکومت ساسانی قرار گرفت.
- ۶.** وضعیت قضاوت و دادرسی را در زمان هخامنشیان، در چهار سطر خلاصه کنید.

در این دوران به انصاف، عدالت و راستی و اجتناب از دروغ و بیداد توجه ویژه می‌شد. از اشارات نویسنده‌گان یونانی معلوم می‌شود که در دوران هخامنشی قوانین وجود داشته که قدرت و اختیارات پادشاه را محدود می‌کرده است. در این دوره، ترکیبی از قوانین و شیوه‌های دادرسی اقوام ایرانی و نیز غیرایرانی تابع امپراتوری، مبنای قضاوت بود. پادشاهان هخامنشی ملل تابع خود را در تبعیت از قوانین و آداب و رسوم خود، آزاد می‌گذاشتند.
- ۷.** شباهت‌ها و تفاوت‌های سپاهیان اشکانی و ساسانی را از متن درس استخراج و فهرست کنید.

شباهت: هردو سلسله از سواره نظام استفاده می‌کردند. از جمله ابزارهایی که در هردو سلسله استفاده می‌شد می‌توان از تیر و کمان و نیزه نام برد.

تفاوت: در دوران اشکانیان به پیاده نظام توجه نمی‌شد؛ ولی در دوران ساسانیان بخش بزرگی از سپاه پیاده نظام بود. در این دوران سواره نظام به دو بخش سنگین‌اسلحة و سبک‌اسلحة تقسیم می‌شد. از دیگر تفاوت‌ها می‌توان به استفاده از فیل اشاره کرد.

درس ۱۱

پرسش‌های پژوهش‌نگاری

۳۴۱. نظام حکومتی اولین سلسله آریایی برگرفته از سلسله بود.

- ۱) مادی‌ها ۲) هخامنشیان ۳) ایلامی‌ها

۳۴۲. از کدام منبع نمی‌توان اطلاعاتی درباره شیوه حکومت‌داری هخامنشیان به دست آورد؟

- ۱) سنگ‌نوشته‌های هخامنشی ۲) تاریخ هرودت ۳) لوح‌های گلی

۳۴۳. حکومت هخامنشی چگونه مردم را به فرمان‌برداری تغییر می‌کرد؟

- ۱) نظام تشکلاتی منسجمی ایجاد کرد. ۲) به حکومت خود جنبه دینی داده بود.

- ۳) ادعا کرد با کمک اهوراه‌مزدا حکومت می‌کند.

۳۴۴. کدام دسته از بلندپایگان به طور حتم در گروه مشورتی شاهان هخامنشی قرار نداشتند؟

- ۱) اداری ۲) سیاسی ۳) نظامی

۳۴۵. شاه هخامنشی درباره مسائل حکومتی، به ویژه، با بلندپایگان مشورت می‌کرد.

- ۱) اداره کشور ۲) جنگ و صلح ۳) دریافت مالیات

۳۴۶. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

(الف) شاهان هخامنشی به دلیل وسعت قلمروی خود نیاز به استفاده از شیوه مدیریتی تازه‌ای داشتند.

(ب) کوشش، بدون استفاده از شیوه حکومت‌داری پیشینیان، شیوه جدیدی از حکومت‌داری را بنا کرد.

(پ) سیاست کوشش در اداره حکومت، مشارکت‌دادن اقوام و ملت‌ها در اداره حکومت بود.

(ت) پایه اصلی حکومت کوشش بر احترام به فرهنگ مردم سرزمین‌های فتح شده مبتنی بود.

- ۱) الف و ب ۲) ب و ت ۳) پ و ت

۳۴۷. نظام اداری منظم در سلسله هخامنشی اولین بار در زمان چه کسی بنا شد؟

- ۱) کوشش دوم ۲) داریوش اول ۳) داریوش دوم

۳۴۸. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

(الف) نظام سیاسی - اداری داریوش به دو بخش تشکیلات نظامی و تشکیلات ساتراپی تقسیم می‌شد.

(ب) مرکز اصلی تشکیلات اداری هخامنشی در پایتخت ساماندهی شده بود.

(پ) تشکیلات مرکزی اداری هخامنشی را چهار جزء اصلی تشکیل می‌دادند.

(ت) اجزای تشکیلات اداری هخامنشی را بلندپایگان پارسی اداره می‌کردند.

- ۱) ب و ت ۲) الف و ت ۳) ب و پ

۳۴۹. تمام گزینه‌های زیر از جمله اجزای اصلی تشکیلات اداری هخامنشیان هستند؛ به جز:

- ۱) دیوان شاهی ۲) سپاه شاهی ۳) انجانه شاهی

۳۵۰. کدام گزینه از ویژگی‌های کارکنان دیوانی است که وظیفه نگارش اسناد دولتی را درست می‌نماید؟

- ۱) تسلط به زبان‌های رایج در سرزمین‌های هخامنشی ۲) آگاهی از اصول مالیاتی و میزان خراج هر ساتراپ

- ۳) توانایی در نظم‌بخشی به امور نظارتی بر خزانه

۳۵۱. کدام گزینه درباره ساتراپ‌های هخامنشی درست است؟

۱) ساتراپ‌های هخامنشی برای اولین بار توسط داریوش یکم پایه‌ریزی شده‌اند.

۲) برای نظرات بر کار ساتراپ‌ها چشم و گوش شاه بر قلمروها سر کشی می‌کردند.

۳) بر عملکرد مقام‌های ساتراپ‌ها یکی از نظمیان مورد اعتماد شاه نظرات می‌کرد.

۴) ساتراپ‌های هخامنشی از جمله زیرمجموعه‌های تشکیلات اداری مرکزی بودند.

۳۵۲. واگذاری مناصب مهم سیاسی و اداری، در دوره کدام سلسله هخامنشی متفاوت بوده است؟

- ۱) اشکانیان ۲) سلوکیان ۳) هخامنشیان

۳۵۳. سلوکیان در اداره حکومت در تمام موارد زیر پیرو هخامنشیان بودند؛ به جز:

- ۱) سیاست آزادی دینی ۲) تقسیمات کشوری ۳) دریافت مالیات

۳۵۴. در موارد زیر، کدام منطقه درباره محل قدرت خاندان بزرگ شریک در حکومت سلسله اشکانیان درست است؟

- ۱) کارن در نهاوند ۲) قارن در سیستان ۳) سورن در نهاوند

۳۵۵. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

- الف) در دوران اشکانیان دو مجلس برای اداره حکومت وجود داشت.
- ب) در هردو مجلس دوران اشکانیان هفت خاندان بزرگ حضور داشتند.
- پ) از وظایف دو مجلس دوران اشکانیان، تعیین جانشین برای پادشاه بود.
- ت) مجلسی که مغان در آن حضور داشتند، در اداره حکومت نقشی نداشت.

ب و پ

الف و پ

ب و ت

۳۵۶. حکومت اشکانی به شکل اداره می‌شد.

مستبدانه

شورایی

غیرمتمرکز

۳۵۷. تمام گزینه‌های زیر از ویژگی‌های حکومت ملوک طوایفی در دوران اشکانیان بود؛ به جز:

- ۱) برخی از سرزمین‌ها به صورت موروثی در اختیار حاکمان محلی قرار داشت.
- ۲) حاکمان و پادشاهان کوچک محلی تا حدودی در اداره قلمروی خود استقلال داشتند.
- ۳) حاکمان محلی دارای سپاه بودند؛ ولی حق ضرب سکه را برای خود نداشتند.
- ۴) از راه‌های اظهار اطاعت حاکمان محلی، دادن خراج و فرستادن سپاه در زمان جنگ بود.

۳۵۸. ویژگی مشترک دو سلسله ساسانی و هخامنشی برای اداره کشور در چه بود؟

- ۱) هردو سلسله براساس مدارجوبی دینی اداره می‌شدند.
- ۲) ادعا می‌کردند به خواست اهورامزدا به شاهی رسیده‌اند.
- ۳) نظام تشکیلات ساتراپی یکسان و بدون تغییر استفاده می‌کردند.

۳۵۹. کدام گروه در اداره حکومت ساسانی دخیل نبودند؟

مقامات نظامی

رؤسای ادارات

رؤسای روستاها

۳۶۰. کدام گزینه از دلایل انسجام تشکیلات اداری و تشکیل سپاه دائمی در زمان ساسانیان نیست؟

ایجاد دولت متمرکز

افزایش تسلط بر مناطق

افزایش متصرفات

۳۶۱. کدام گزینه از نتایج انسجام تشکیلات اداری و تشکیل سپاه در زمان ساسانیان نیست؟

کاسته شدن از تعداد حاکمان محلی

قرارگرفتن در سلطه مستقیم مناطق مرکزی

۳۶۲. بزرگ‌فرمادر چه کسی بود؟

وزیر بزرگ شاه

مشاور اعظم شاه

فرمانده ارشد نظامی

۳۶۳. تمام گزینه‌های زیر درباره بزرگ‌فرمادر درست است؛ به جز:

مجری فرامین شاه بود.

گاهی سپاه را اداره می‌کرد.

شاه نظارتی بر اقدامات او نداشت.

در زمان جنگ جانشین شاه بود.

۳۶۴. تفاوت ساسانیان و دیگر حکومت‌های آریایی در اداره حکومت در چه بود؟

دیبران نقش تعیین کننده‌ای در حکومت داشتند.

وظیفه اصلی وزیر اعظم نظارت بر درباریان بود.

امور دیوانی بر عهده مغان و روحانیون بود.

۳۶۵. تمام گزینه‌های زیر از جمله وظایف دیبران در دوران ساسانیان بود؛ به جز:

گردآوری خدای نامک‌ها

کمک به شاه در اداره کشور

کارکردن در بخش‌های نظامی

ثبت و ضبط فرمان‌های شاه

۳۶۶. دیبرید یا دیبران مهست چه کسی بود؟

دبیر اعظم

روحانی اعظم

مشاور اعظم شاه

فرماندهان نظامی

دیبران

رئیس دیبران

۳۶۷. کدام گروه از افرادی نبودند که می‌توانستند بر کوره‌های دوران ساسانی حکومت کنند؟

خاندان‌های بزرگ

دیبران بزرگ

خاندان شاهی

۳۶۸. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

الف) اصول مهم اندیشه ایرانی، پیروی از میترا بود.

ب) عرف از جمله منابع اصلی قوانین ایران باستان بود.

پ) در برخی کتاب‌های تاریخی مطالب بسیاری از انواع جرم آورده شده است.

ت) قضاوت در ایران باستان بر عهده ریش‌سفیدان و روحانیون زرتشتی و قصاصت حکومتی بود.

الف و پ

پ و ت

ب و ت

۳۶۹. قضاوت رسمی بر عهده بود.

ریش‌سفیدان

روحانیون زرتشتی

رؤسای قبایل

۳۷۰. روحانیون زرتشتی بر کدام جرایم قضاوت می‌کردند؟

- ۱) اختلافات حقوقی و مدنی ۲) جرایم نظامی ۳) جرایم سیاسی

۳۷۱. کدام جرم از جرایم نیست که اگر شاهزاده مرتکب آن شود، قوانین قضایی برای او بدون ملاحظه اجرا شود؟

- ۱) اختلال در نظم عمومی ۲) نافرمانی از نظامیان ۳) خیانت به شاه

۳۷۲. حکمنهایی را در محاکمات مهم چه کسی صادر می‌کرد؟

- ۱) قاضی‌القضات ۲) دیبران مهست ۳) بزرگ‌فرمادار

۳۷۳. پدر تاریخ، درباره قوانین ایرانی چه می‌گوید؟

- ۱) حکمنهای مرگ را شاه صادر می‌کرد.

۲) قوانینی وجود داشت که اختیارات شاه را محدود می‌کرد.

۳) شاه نباید کسی را به‌دلیل ارتکاب یک جرم برای اولین‌بار به مرگ محکوم کند.

۴) شاهان و شاهزاده‌ها از محکومیت به‌خاطر جرمی که مرتکب شده بودند، مصون نبودند.

۳۷۴. کدام گروه از جمله مشاوران کمبوجیه درباره قوانین بوده است؟

- ۱) قضات ۲) روحانیون ۳) هفت خاندان

۳۷۵. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

(الف) در دوره هخامنشی شیوه‌های دادرسی مختص اقوام ایرانی بوده است.

(ب) کشف شدن لوح سنگی حمورابی در شوش نشان می‌دهد که منشور کورش از آن بهره گرفته است.

(پ) شاهان هخامنشی ملل تابع خود را در تعییت از قوانین و آداب و رسوم خود آزاد می‌گذاشتند.

(ت) مبنای قضاوت در دوره هخامنشی شیوه‌های دادرسی اقوام ایرانی و غیرایرانی بوده است.

- ۱) الف و ت ۲) ب و پ ۳) پ و ت

۳۷۶. مادیان هزاردادستان چیست؟

- ۱) مجموعه قوانین حقوقی دوران ساسایان
۲) مدرکی برای اثبات اهمیت امور قضایی برای ساسایان
۳) نشان‌دهنده تشکیلات حقوقی و قضایی دوران ساسایان

۳۷۷. کدام گروه در دوران ساسایان با قوانین دینی و احکام عرفی آشنایی داشتند؟

- ۱) هفت خاندان ۲) خاندان شاهی ۳) روحانیون

۳۷۸. اولین سپاه در زمان کدام شاه تشکیل شد؟

- ۱) دهیوک ۲) هووخشتر ۳) کورش

۳۷۹. اولین‌بار چه کسی سپاه را به سه دسته تقسیم کرد؟

- ۱) دهیوک ۲) هووخشتر ۳) کورش

۳۸۰. یگان‌های بارکش برای اولین‌بار در زمان کدام شاه تشکیل شد؟

- ۱) دهیوک ۲) هووخشتر ۳) کورش

۳۸۱. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

(الف) در زمان کمبوجیه، ارتش هخامنشی بر واحدهای مختلف پیاده‌نظام متکی بود.

(ب) دلیل نام‌گذاری سپاه جاویدان به‌دلیل دوامی بوده است که در زمان شاهان دیگر داشته است.

(پ) در دوران هخامنشیان پیاده‌نظام هم‌بایه سواره‌نظام دارای اهمیت بوده است.

(ت) در میان ارتشیان دوران هخامنشی میان اقوام مختلف از نظر لباس و جنگ‌افزار تفاوت وجود داشته است.

- ۱) الف و ت ۲) ب و پ ۳) الف و ب

۳۸۲. دلیل توانمندی سواره‌نظام اشکانی چه بوده است؟

- ۱) داشتن اسب‌های قدرتمند ۲) استفاده از تیر و کمان و نیزه

۳) توانایی در تحمل مشقتها

۳۸۳. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

(الف) دلیل نام‌گذاری سواره‌نظامی به نام سنگین‌اسلحة استفاده از سلاح‌های بیشتر بود.

(ب) سورنا با استفاده از به صدا درآوردن طبل توانست در دل دشمن ترس ایجاد کند.

(پ) دلیل پیروزی در نبرد حران، استفاده از سواره‌نظام سنگین‌اسلحة بود.

(ت) اشکانیان به تدریج از سواره‌نظام سنگین‌اسلحة استفاده کردند.

- ۱) ب و ت ۲) پ و ت ۳) الف و پ

۳۸۴. کدام بخش از ارتش ساسانی را اشراف تشکیل نمی‌دادند؟

- ۱) سواران ۲) سواره‌نظام سیک‌اسلحة ۳) سواره‌نظام سنگین‌اسلحة

۳۸۵. از عبارت‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

الف) نیروی دریایی ساسانیان در زمان خسرو انشیریان به وجود آمد.

ب) از نیروی دریایی در زمان ساسانیان برای برقراری امنیت در سواحل جنوب و دریای عمان استفاده می‌شده است.

پ) شاه اصلاحگر ساسانی با استفاده از نیروی دریایی، یمن را از اشغال حبسیان که از سوی امپراتوری روم شرقی حمایت می‌شدن، نجات می‌دهد.

ت) اردشیر بابکان، بابالمندب و خلیج عدن را به تسلط خود درآورد.

۱) ب و ت

۲) پ و ت

۳) الف و ب

۳۸۶. در زمان سپاهیان در تعلیم می‌دیدند.

۱) هخامنشیان - ارتشتارستان

۲) ساسانیان - پادگان‌های نظامی

۳) ساسانیان - پادگان‌های نظامی

۳۸۷. اولین بار در کدام سلسله، از حیوان دیگری به غیر از اسب استفاده شد؟

۱) سلوکیان

۲) هخامنشیان

۳) اشکانیان

۳۸۸. در کدام سلسله دلیل عدم اهمیت به پیاده‌نظام، اهمیت بسیار سواره‌نظام بوده است؟

۱) هخامنشیان

۲) اشکانیان

۳) سلوکیان

۳۸۹. در اولین نیروی دریایی ایران باستان، فرماندهی بر عهده کدام قوم بوده است؟

۱) مصری‌ها

۲) مادی‌ها

۳) سوری‌ها

۳۹۰. اولین بار در زمان کدام سلسله، نیروی دریایی ایجاد شده است؟

۱) ساسانیان

۲) هخامنشیان

۳) اشکانیان

۳۹۱. شکل گیری حکومت‌های بزرگ در ایران باستان مدیون چه بود؟

۱) شاهان با تدبیر

۲) ارتش دائمی و منظم

۳) تشکیلات اداری قوی

۳۹۲. اولین سلسله‌ای که ادعا کرد مقام شاهی از طرف اهوراهمزدا به او اعطای شده است، بودند.

۱) مادی‌ها

۲) هخامنشیان

۳) ساسانیان

۳۹۳. تمام مناصب زیر جزء نظام تشکیلاتی تمام سلسله‌های آریایی بودند؛ به جز:

۱) روحانیون زرتشتی

۲) حاکمان محلی

۳) صاحب‌منصبان درباری

۳۹۴. کدام سلسله تشکیلات حکومتی ساده‌تری نسبت به سلسله‌های دیگر داشت؟

۱) اشکانیان

۲) هخامنشیان

۳) اسلامی‌ها

پاسخنامه کلید درس بازدهم

۱) گزینه ۳۸۳

۲) گزینه ۳۶۹

۳) گزینه ۳۵۵

۴) گزینه ۳۴۱

۱) گزینه ۳۸۴

۲) گزینه ۳۷۰

۳) گزینه ۳۵۶

۴) گزینه ۳۴۲

۱) گزینه ۳۸۵

۲) گزینه ۳۷۱

۳) گزینه ۳۵۷

۴) گزینه ۳۴۳

۱) گزینه ۳۸۶

۲) گزینه ۳۷۲

۳) گزینه ۳۵۸

۴) گزینه ۳۴۴

۱) گزینه ۳۸۷

۲) گزینه ۳۷۳

۳) گزینه ۳۵۹

۴) گزینه ۳۴۵

۱) گزینه ۳۸۸

۲) گزینه ۳۷۴

۳) گزینه ۳۶۰

۴) گزینه ۳۴۶

۱) گزینه ۳۸۹

۲) گزینه ۳۷۵

۳) گزینه ۳۶۱

۴) گزینه ۳۴۷

۱) گزینه ۳۹۰

۲) گزینه ۳۷۶

۳) گزینه ۳۶۲

۴) گزینه ۳۴۸

۱) گزینه ۳۹۱

۲) گزینه ۳۷۷

۳) گزینه ۳۶۳

۴) گزینه ۳۴۹

۱) گزینه ۳۹۲

۲) گزینه ۳۷۸

۳) گزینه ۳۶۴

۴) گزینه ۳۵۰

۱) گزینه ۳۹۳

۲) گزینه ۳۷۹

۳) گزینه ۳۶۵

۴) گزینه ۳۵۱

۱) گزینه ۳۹۴

۲) گزینه ۳۸۰

۳) گزینه ۳۶۶

۴) گزینه ۳۵۲

۱) گزینه ۳۸۱

۲) گزینه ۳۶۷

۳) گزینه ۳۵۳

۱) گزینه ۳۸۲

۲) گزینه ۳۶۸

۳) گزینه ۳۵۴

خلاصه درس

۹ - ۱۲

درس ۹

معنای آریایی: شریف و آزاده
معنای ایران: سرزمین آریاییان (مردم شریف و آزاده)

ماد، نخستین حکومت آریایی ایران

نژاد: ماد

اولین متن مكتوب درباره مادی‌ها: سالنامه‌های آشوری

تشابه با ایلامی‌ها: جدال با آشوریان بر سر منابع

شكل گیری: اتحاد قبایل توسط دهیوک برای مقابله با آشوریان

پایتخت: هگمتانه، اکباتان (همدان امروزی)

اوج: در دوره سومین پادشاه مادی یعنی هووخشترا، حکومت مادی به اوج خود می‌رسد و قدرت ثبتیت می‌شود. به نمودار زیر دقت نمایید:
تشکیل سپاه منظم از قبایل آریایی ← تثبیت قدرت ← اتحاد با بابل علیه آشور ← پایان دادن به حکومت آشور ← گسترش حکومت تا شمال بین النهرین و بخش‌های وسیعی از آسیای صغیر
سقوط: جانشین و پسر هووخشترا یعنی آستیاگ قدرت و درایت نداشت و به دلیل خوشگذرانی‌ها و گردآوری ثروت در زمان سلطنت طولانی‌اش، نارضایتی بزرگان ماد و توده مردم را برانگیخت و در نهایت با هم‌دستی آن‌ها با کورش هگمتانه تصرف شد و ماد منقرض گردید.

خامنشیان

نژاد: پارس

نام سلسله: از جد کورش یعنی هخامنش

حکومت محلی: در زمان ماد، در فارس به مرکزیت انشان

تأسیس: برای بعد از انقراض ماد به نمودار زیر دقت نمایید:

تأسیس سلسله هخامنشیان ← لشکرکشی به آسیای صغیر ← شکست دادن حکومت لیدی و سایر دولت - شهرهای این منطقه ← تصرف سارد پایتخت لیدی ← دستیابی به ثروت سارد ← همسایه شدن با دولت - شهرهای یونانی ← کشورگشایی در شرق ایران ← گسترش قلمروها ایش در سال ۵۳۹ ق.م. بدون خونریزی وارد بابل شد. ← تمامی بین النهرین و سرزمین‌های سوریه، فلسطین و فنیقیه (لبنان امروزی) را تحت فرمان خود درآورد.

كمبوجیه: جانشین کورش، با تصرف آفریقا قلمرو را به نهایت وسعت رساند.

ثبتت و اوج: بعد از مرگ کمبوجیه نافرمانی‌ها پیش آمد، از جمله گوماته مغ که ادعای سلطنت داشت. داریوش از دیگر شاخه خاندان هخامنشی به قدرت رسید و شورش‌ها را سرکوب کرد.

داریوش: برای آرام‌کردن و نظم‌بخشی ۱ قسمت‌هایی از غرب و شمال غرب هند را تصرف کرد / ۲ برای دفع حملات قبایل صحراء‌گرد سکایی به شمال دریای سیاه و جنوب روسیه کنونی لشکرکشی کرد.

تشکیلات نوین اداری، نظامی و اقتصادی

تأسیس سپاه جاویدان

احداث جاده شاهی

اقدامات داریوش

برپایی کاخ‌ها و بنایی مجلل به ویژه در شوش و تخت جمشید

جنگ‌های هخامنشیان و یونانیان: ۱ رقابت بر سر ملطیه (آسیای صغیر) / ۲ حمایت ایرانیان از اسپارتی‌ها در جنگ‌های پلوپونزی

جنگ ماراتن: برای درک آن به نمودار زیر توجه نمایید:

آن‌ها میلتوس (ملطیه) از شهرهای یونانی‌نشین آسیای صغیر را به شورش علیه ایران تشویق کردند. ← همراهی شورشیان برای حمله به سارد ← آتش‌زدن سارد ← داریوش وارد جنگ می‌شود. ← تصرف جزایر دریای اژه ← ورود سپاه ایران به خاک یونان ← موضع گیری در مکانی به نام «ماراون» ← تردید آن‌ها برای تسليم شدن ← عدم همراهی دولت - شهرها با آتن ← حمله سریع و جنگ تن‌به تن سپاه آتن ← عقب‌نشینی سپاه ایران

آزمون کسری تیم معلم

درستی و نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

درست نادرست

۱. دور از دسترس بودن و قابل مشاهده بودن یکی از ویژگی‌های رویدادهای تاریخی است.
۲. در گاهشماری مصری سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد.
۳. نخستین انسان‌واره‌ها در حدود ۵ میلیون سال پیش در علفزارهای آسیا می‌زیستند.
۴. کشور چین در شمال شرق قاره آسیا قرار دارد و دارای ویژگی‌های آب‌وهوایی و سرزمینی متنوعی است.
۵. آریایی‌ها همزمان با ۱۵۰۰ ق.م. و زمانی که تمدن سند و بهار به انحطاط نهاده بود، از سمت شمال غرب وارد این کشور شدند.
۶. واژه ایران از واژه آریایی گرفته شده و به معنی شریف و آزاد است.
۷. رشادت و دلاوری آریوبرزن - سردار شجاع ایرانی - مانع از رسیدن سپاهیان اسکندر به تخت جمشید شد.
۸. علت توجه شاهان سلوکی به مناطق غربی قامروشان، رقابت و درگیری با جانشینان اسکندر در مصر بود.
۹. اردشیر، موبد نیاپشگاه زرتشتی آناهیتا در شهر استخر واقع در منطقه پارس بود.

جاهاي خالي را با کلمات مناسب کامل کنيد.

۱۰. یکی از مهم‌ترین تحولات زندگی بشر، پیدایش و گسترش است.
۱۱. هر پژوهش علمی نیازمند یک یا چند است.
۱۲. نخستین گام باستان‌شناسان و مکان‌ها و محظوه‌های باستانی و تاریخی است.
۱۳. خانواده‌های رومی مستولیت‌های را به فرزندان خود از سنین کودکی می‌آموختند.
۱۴.، پژشك نامدار یونانی در عهد باستان است.
۱۵. پادشاهان هخامنشی به‌ویژه، ادعا می‌کردند که به خواست اهورامزدا به مقام پادشاهی دست یافته‌اند.
۱۶. جنبش پایه‌های نظام طبقاتی ساسانی را بهشت لرزا نداند.
۱۷. جشن‌های ایران باستان پیوند تنگاتنگی به‌ویژه با فعالیت‌های داشت.
۱۸. در دوره ساسانی از جمله بنادر مهم ایران در خلیج فارس بود.

گزینه درست را انتخاب کنید.

۱۹. کدام پدیده جغرافیایی در تشکیل و توسعه تمدن بین‌النهرین تأثیر بیشتری داشته است؟

۱ آب‌های آزاد

۲ راههای ارتباطی

۳ ناهمواری

۲۰. کدام یک از موارد زیر جزء اطلاعات ارائه شده در نقشه‌های تاریخی نیست؟

۱ تقسیمات اداری و استانی

۲ تقسیمات اداری و مالیاتی

۳ محل رویدادها

۲۱. منظور از حوادث و اتفاقاتی است که برای مردم ایران اتفاق افتاده است.

۱ رویدادهای تاریخی

۲ تاریخ ایران

۳ تاریخ‌نگاری

۲۲. درست یا نادرست بودن عبارت‌های زیر در کدام گزینه به درستی ذکر شده است؟

۱. مورخان تاریخ ایران باستان در حدود ۲۰۰ سال پیش سلسله‌های ایلام و ماد را نمی‌شناختند.

۲. مورخان تاریخ ایران باستان در حدود ۲۰۰ سال پیش پاسارگاد را به جمشید، پادشاه افسانه‌ای ایران منسوب می‌کردند.

۳. مورخان ایران باستان در حدود ۲۰۰ سال پیش، آرامگاه بنیان‌گذار سلسله هخامنشی را به حضرت سلیمان پیامبر منسوب می‌کردند.

۱ ن - د - د ۲ د - ن - ن ۳ ن - د - ن

۲۳. براساس نوشته‌های مورخان در حدود دو قرن قبل، تاریخ ایران باستان به چند دوره تقسیم می‌شود؟

۱ ماد - هخامنشی - اشکانی - ساسانی

۲ پیشدادیان - کیانیان - اشکانی - ساسانی

۳ ماد - کیانی - اشکانی - ساسانی

۲۴. راه‌ها و وسائل حمل و نقل در عصر باستان از چه جهاتی دارای اهمیت فوق العاده بودند؟

۱ از نظر سیاسی و نظامی

۲ از نظر اقتصادی و اجتماعی

۳ از نظر سیاسی و فرهنگی

۲۵. کتاب دینکرد در دوره ساسانیان مشتمل بر چه مسائلی بود؟

۱ مسائل دادرسی و قضاویت از دیدگاه موبدان

۲ مطالب مربوط به رویارویی ساسانیان با عقاید مانی

۲۶. اقوام آریایی مهاجر به ایران همچون آریایی‌های هند، را می‌پرستیدند.

۱ سرور

۲ خدایان متعدد

۳ اهوره

۴ بع

- .۴۶. از شورش‌های احتمالی جلوگیری کنند. از هجوم طوایف کوچره و جلوگیری کنند و زمینه گسترش فعالیت‌های تجاری با سرزمین‌های دور و نزدیک را فراهم کنند (ذکر دو مورد کافی است).
- .۴۷. به کوره یا استان تقسیم می‌شد. اعضای خاندان شاهی، افرادی از خاندان‌های بزرگ یا فرماندهان نظامی بر آن‌ها حکومت می‌کردند.
- .۴۸. فارسی باستان متعلق به قوم پارس بوده و در دوره هخامنشی به آن صحبت می‌کرden.

آزمون چهارم، نیم‌سال دوم

۱. درست	۹. سنگ
۲. نادرست	۱۰. اجتماعی
۳. درست	۱۱. بین‌النهرین و مصریان
۴. نادرست	۱۲. کشاورزی
۵. درست	۱۳. افسانه و اسطوره
۶. نادرست	۱۴. داریوش اول
۷. درست	۱۵. سالنامه شاهان آشوری
۸. درست	۱۶. ساسانیان - موبدان
۹. کزینه ۲۱	۱۷. کزینه ۲۲
۱۰. کزینه ۲۳	۱۸. کزینه ۲۴
۱۱. کزینه ۲۵	۱۹. کزینه ۲۶
۱۲. کزینه ۲۷	۲۰. کزینه ۲۸
۱۳. کزینه ۲۹	۲۱. کزینه ۳۰
۱۴. کزینه ۳۱	۲۲. کزینه ۳۲
۱۵. کزینه ۳۳	۲۳. کزینه ۳۴
۱۶. کزینه ۳۵	۲۴. کزینه ۳۶
۱۷. جیرفت و تپه یخی	۲۵. چون اقتصاد بین‌النهرین نیازمند منابع طبیعی و معدنی فلات ایران بود.
۱۸. کشاورزی	۲۶. تشکیلات قشون، فتوون جنگ، تیراندازی با کمان، تغذیه سپاهیان، مراقبت از اسپان (دو مورد کافی است).
۱۹. فرش بهارستان	۲۷. سیاست آزادی و مدارای دینی
۲۰. ساخت بناهای طاق‌دار، گنبدی و دارای ایوان	۲۸. تشكیلات قشون، فتوون جنگ، تیراندازی با کمان، تغذیه سپاهیان، مراقبت از اسپان (دو مورد کافی است).
۲۱. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۲۹. اسناد و شواهد مكتوب
۲۲. به عنوان واسطه میان مردم و خدایان عمل می‌کردند و از قدرت و ثروت زیادی برخوردار بودند. در آغاز کاهنان بیشواهی دینی را به همراه فرمانروایی سیاسی بر عهده داشتند، اما سرانجام فرماندهان نظامی قدرت را به دست گرفتند و حکومت را در خانواده خود موروثی کردند (ذکر سه مورد کافی است).	۳۰. پیشه‌وران و بازارگانان
۲۳. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۳۱. امپراتوری روم و قبایل صحراء‌گرد
۲۴. حکومت موریا پس از آشوکا ضعیف شد و کم کم سلسله دیگری به نام گوپتا روی کار آمد و چندین قرن بر هند فرمان راند.	۳۲. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۵. مینوسیان قرن‌ها پیش از مهاجرت اقوام هند و اروبایی به یونان، شهرهای خود را پایه گذاری کرده بودند.	۳۳. درون گروهی - پدر
۲۶. مینوسیان قرن‌ها پیش از مهاجرت اقوام هند و اروبایی به یونان، شهرهای خود را پایه گذاری کرده بودند.	۳۴. آموزه‌های دین زرتشت و فرهنگ عمومی
۲۷. ساخت بناهای طاق‌دار، گنبدی و دارای ایوان	۳۵. موبدان موبید - آتش
۲۸. ساخت بناهای طاق‌دار، گنبدی و دارای ایوان	۳۶. اهوره‌مزدا، میترا و آناهیتا
۲۹. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۳۷. ساخت بناهای طاق‌دار، گنبدی و دارای ایوان
۳۰. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۳۸. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۱. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۳۹. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۲. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۰. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۳. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۱. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۴. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۲. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۵. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۳. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۶. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۴. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۷. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۵. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۸. وزیر	۴۶. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۳۹. مینوسیان قرن‌ها پیش از مهاجرت اقوام هند و اروبایی به یونان، شهرهای خود را پایه گذاری کرده بودند.	۴۷. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۴۰. تحولات علمی و فکری که در عصر رنسانس در اروپا به‌وقوع پیوست.	۴۸. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۴۱. شاید به این علت که زندگی در اطراف نیل آسان‌تر و مطبوع‌تر از زندگی در کناره‌های دجله و فرات بود.	۴۹. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۴۲. پس از مرگ اسکندر یکی از فرماندهان هندی به نام چندرًا گوتا بر ضد یونانیان سر به شورش برداشت. او با اطاعت در آوردن شماری از حاکمان محلی شمال هند، سلسۀ موریا را بنیان نهاد.	۵۰. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.

آزمون سوم، نیم‌سال دوم

۱. نادرست	۱۰. تمدن
۲. درست	۱۱. پرسش
۳. نادرست	۱۲. شناسایی و کشف
۴. نادرست	۱۳. شهروندی
۵. درست	۱۴. بقراط
۶. نادرست	۱۵. داریوش اول
۷. نادرست	۱۶. مزدک
۸. درست	۱۷. کشاورزی
۹. نادرست	۱۸. سیراف
۱۰. باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گامشماری (ذکر دو مورد کافی است).	۲۷. به نظم و ترتیب رویدادها کرونولوژی می‌گویند.
۱۱. قدامت، مواد و مصالح و نیز کاربردهایی که داشته‌اند.	۲۸. قدمت، مواد و مصالح و نیز کاربردهایی که داشته‌اند.
۱۲. ۳۰۰۰ تا ۷۰۰ ق.م. - ایلام	۲۹. امپراتوری روم و قبایل صحراء‌گرد
۱۳. کمبويد اسناد و شواهد مكتوب	۳۰. کمبويد اسناد و شواهد مكتوب
۱۴. پیشه‌وران و بازارگانان	۳۱. درون گروهی - پدر
۱۵. آموزه‌های دین زرتشت و فرهنگ عمومی	۳۲. آهوره‌مزدا، میترا و آناهیتا
۱۶. موبدان موبید - آتش	۳۳. ساخت بناهای طاق‌دار، گنبدی و دارای ایوان
۱۷. اهوره‌مزدا، میترا و آناهیتا	۳۴. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۱۸. ساخت بناهای طاق‌دار، گنبدی و دارای ایوان	۳۵. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۱۹. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۳۶. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۰. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۳۷. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۱. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۳۸. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۲. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۳۹. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۳. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۰. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۴. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۱. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۵. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۲. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۶. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۳. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.
۲۷. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۴. میتوان از این عوامل برای افزایش تعداد افراد مبتلا به این بیماری اشاره کرد.
۲۸. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۵. در این بیماری از عوامل مبتلا شدن افراد مبتلا به این بیماری اشاره کرد.
۲۹. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۶. در این بیماری از عوامل مبتلا شدن افراد مبتلا به این بیماری اشاره کرد.
۳۰. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۷. در این بیماری از عوامل مبتلا شدن افراد مبتلا به این بیماری اشاره کرد.
۳۱. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۸. در این بیماری از عوامل مبتلا شدن افراد مبتلا به این بیماری اشاره کرد.
۳۲. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۴۹. در این بیماری از عوامل مبتلا شدن افراد مبتلا به این بیماری اشاره کرد.
۳۳. کاهنان و بهویژه کاهن اعظم، معمولاً از داشن‌های عصر خود مطلع بودند.	۵۰. در این بیماری از عوامل مبتلا شدن افراد مبتلا به این بیماری اشاره کرد.